

TADEUSZ LEWASZKIEWICZ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Philipp Hofeneder, *Die mehrsprachige Ukraine. Übersetzungspolitik in der Sowjetunion von 1917 bis 1991*, LIT Verlag GmbH & Co. KG, Wien 2013, ss. 214

Autor zajmuje się przekładami literatury pięknej z języków europejskich (w tym także z języka polskiego) na język ukraiński oraz z ukraińskiego na języki europejskie w latach 1917–1991. Przed 1917 rokiem ukazało się w Rosji bardzo mało przekładów na język ukraiński, ponieważ za czasów carskich ukraiński prześladowano. Drukowanie tekstów w języku ukraińskim traktowano często jako przejaw działalności antypaństwowej. Nawet niektórzy znani rusycyści i slawiści rosyjscy traktowali ukraiński jako dialekt języka rosyjskiego. Po rewolucji październikowej ukraiński uważano za pełnoprawny język narodowy. W latach 20. XX wieku rozwijał się dynamicznie, później był stopniowo wypierany przez język rosyjski z codziennej komunikacji i z piśmiennictwa.

Książka składa się z 10 rozdziałów (s. 15–193), *Wykazu tabel* (s. 194), *Źródeł* (s. 195–196), *Literatury przedmiotu* (s. 197–205) i *Indeksu nazwisk* (s. 207–214).

P. Hofeneder wiele miejsca poświęca problemom komunistycznej ideologizacji polityki przekładowej na Ukrainie. Zagadnienia te zainteresują z pewnością historyków, politologów i socjologów. W omówieniu tym skupię się wyłącznie na częściowym zreferowaniu treści rozdziału siódmego, który dotyczy m.in. polskiej literatury pięknej (w szczególności zaś *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza).

Od 1900 do 1917 roku ukazały się w Rosji 453 tłumaczenia książkowe literatury polskiej, prawie wyłącznie w języku rosyjskim. Część tych pozycji wydawniczych to po prostu książeczki, nawet jednoarkuszowe druki samoistne. Najczęściej wydawano utwory Henryka Sienkiewicza (73 pozycje); inni autorzy to: Stanisław Przybyszewski (58), Eliza Orzeszkowa (56), Maria Konopnicka (32), Gabriela Zapolska (17), Bolesław Prus (16), Józef Ignacy Kraszewski (9). W latach 1918–1933 wydano w Związku Radzieckim mniej tłumaczeń utworów literatury polskiej niż za czasów carskich: 151 na rosyjski i 23 na ukraiński. O wyborze autorów decydował czynnik ideologiczny. Przekładano więc i drukowano twórczość Heleny Bobińskiej, Brunona Jasińskiego (który pisał również po rosyjsku), Władysława Reymonta, Henryka Sienkiewicza i Stefana Żeromskiego.

Na całym świecie przetłumaczono od 1945 do 1970 roku około 5 tysięcy dzieł literatury polskiej, w tym 3326 utworów XX wieku i 1139 pozycji z wcześniejszych stuleci; oprócz tego kilkaset antologii. Spośród 5 tysięcy pozycji 917 przypada na czeski i słowacki, 822 na niemiecki, 273 na angielski, 247 na serbsko-chorwacki, 228 na węgierski, po

169 na włoski i bułgarski. Na rosyjski przełożono w tym okresie 500 pozycji, na ukraiński tylko 175. Z literatury współczesnej (dwudziestowiecznej) ukazywały się najczęściej w języku rosyjskim i ukraińskim utwory reprezentujące założenia realizmu socjalistycznego lub zwracające uwagę na problemy społeczne, np. powieści Leona Kruczkowskiego, Wandy Wasilewskiej, Zbigniewa Domino, Haliny Rudnickiej. Po rosyjsku i ukraińsku czytano też książki Janusza Przymanowskiego, a powieść *Cztery pancerni i pies* była nawet obowiązkową lekturą szkolną. Na Ukrainie wydawano w przekładach na ukraiński również teksty polskiej klasyki literackiej: Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Elizy Orzeszkowej, Bolesława Prusa. W latach 1969–1990 w ramach serii *Библиотека всемирной литературы* ukazało się po ukraińsku pięć tomów polskiej literatury: *Pan Balcer w Brazylii* i *Nowele* Marii Konopnickiej, *Nad Niemnem* Elizy Orzeszkowej, *Lalka* Bolesława Prusa, *Bez dogmatu* Henryka Sienkiewicza oraz *Popioły* Stefana Żeromskiego.

P. Hofeneder studiował polonistykę, rusycystykę oraz historię. Od dziesięciu lat realizuje projekty badawcze dotyczące wielojęzyczności, polskiej, rosyjskiej i ukraińskiej translatoryki, jak również problematyki przekładów z tych języków na inne języki.